

Яна Таравська (м. Мелітополь, Україна)

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Annotation: *This article analyzes the features of national-patriotic education of students at the correct formation of their historical consciousness and historical memory. Special attention is given to the study of certain aspects of Ukrainian History.*

Keywords: *історична свідомість, історична пам'ять, національно-патріотичне виховання, вища освіта.*

В умовах інтенсивних глобалізаційно-інформаційних змін в сучасному українському суспільстві особливого значення набуває проблема успішної соціалізації особистості шляхом вивчення національної історії та ознайомлення з культурною спадщиною українського народу. Задля створення конструктивної бази для інтенсивного соціального, політичного і економічного розвитку держави необхідно забезпечити безперервний, налагоджений процес формування у сучасної молоді не тільки національно-патріотичної свідомості, але й об'єктивної історичної пам'яті.

Метою даного дослідження є визначення і обґрунтування основних шляхів та засобів цілеспрямованого виховання української патріотичної молоді на основі формування у них історичної свідомості.

У процесі формування моральних і духовних цінностей сучасної молоді в освітніх закладах України визначальним аспектом є вивчення національної історії. На сьогодні ця невід'ємна складова навчально-виховного процесу знаходиться лише в стані реформування. Значними зрушеннями на цьому шляху є повернення до історичних першоджерел та витоків вітчизняної історії за умови обов'язкового процесу деідеологізації історичної свідомості. Значних змін потребує не тільки структура і зміст навчальних програм з історії України у вищих навчальних закладах, але й сам процес, в який слід впроваджувати інноваційні методи навчання.

Видатний український історик, мислитель і державний діяч М. Грушевський так визначив місце історичної науки у формуванні національної свідомості: “призначення історичної науки в служінні перемозі й закріпленню ідей і настроїв гуманності, демократизму і соціалізму. Історія рідного краю і рідної країни не перестане бути осередком історичного навчання, і наслідком того є культ рідної традиції, рідної сторони, культ моральних вартостей” [1]

Український педагог Григорій Ващенко підкреслює що “любити свій народ можна лише при наявності національної свідомості і необхідно його уявляти як “єдине співтовариство, яке об'єднує в собі покоління минулі, сучасні і наступні. Він закликає покласти в основу виховання традиційний український національний ідеал — віра в Бога, любов до Батьківщини, повага до родини і перш за все повага до матері” [2, С. 121]. Ця концепція є досить актуальною для сучасної української освіти на всіх рівнях.

Важливість питання правильного виховання почуття патріотизму у української молоді для успішного розвитку держави підтверджують слова С. Русової: “Після правильного національно-патріотичного виховання, дитина звикає любити народні скорбниці і буде шукати ці культурні скарби в інших народів; через любов до своєї національної культури дитина буде поважати і інші нації та цікавитися їх життям....Така людина буде корисним працівником для свого народу і широко буде розуміти загальнолюдський прогрес”[3, С. 95].

Проблема історичної пам'яті, як і необхідність осмислення історичної свідомості у процесі формування національної ідентичності набуває актуальності після здобуття державної незалежності. Це питання знаходить висвітлення у працях багатьох вітчизняних

науковців [4, 5, 6].

Сучасні українська історіографія містить численні наукові розвідки, присвячені цій проблемі. Так, зокрема, В. Масненко висловлює свою думку, що “історична думка дає лише вихідний матеріал для усталення національної свідомості, а формує її сама нація” [7, С. 402]. Щодо формування національно-патріотичної свідомості Г. Первий стверджує: “саме явище патріотичного виховання є наслідком формування національної самосвідомості та національної державності» [8, С. 67]

Питання історичної пам'яті відноситься до системи духовних цінностей народу, є одним з факторів національної ідентичності. Формуючи у студентської молоді нову систему цінностей у відповідності з вимогами часу, ми маємо пам'ятати рідну традицію, яка завжди слугувала вихованню гармонійно розвиненої особистості і залишається актуальною у всі часи. Національне самоусвідомлення, в основі якого є національна культура і освіта, може слугувати надійним захистом від всепоглинаючих тенденцій глобалізації і універсалізації.

Особлива відповідальність у справі формування національної свідомості молоді лежить на викладачах історії, які пробуджують історичну пам'ять та закликають до почуття патріотизму. Головним завданням у викладанні навчальної дисципліни є висвітлення основних історичних подій у контексті загальної проблемності історичної науки та окреслення можливих перспектив їх подальшого розвитку. Виклад інформативних блоків цієї дисципліни не може обмежуватися лише констатацією фактів, а має залучати студента до активного логічного мислення та розуміння головних мотивів діяльності видатних персоналій минулого. Студенти повинні вміти досліджувати і розуміти такі процеси як глобалізація і взаємозалежність в сучасному та історичному контексті. Це у свою чергу вимагає від викладача здійснювати суттєві зміни як структури курсу, так і поширених методів викладання. Провідним завданням викладача є формування не тільки розумового потенціалу студента, але й комплексне удосконалення їх особистісної зрілості та розвиток творчих здібностей. Окрему увагу при вивченні історичних дисциплін слід приділяти напрямку духовно-морального виховання, що створить стійку конструктивну основу для формування у майбутньому гідного громадянина своєї держави.

Оскільки патріотичне виховання використовує елементи соціальної психології, зокрема колективної свідомості та колективного несвідомого, тому воно має спиратися на ґрунтовні засади, серед яких провідне місце належить історичній пам'яті. “Нація мусить не тільки вихвалитися далекою минувшиною, на яку можна сперти обіцянки безсмертя, — вона мусить бути здатною показати ще й славетну минувшину, золоту добу святих і героїв, надати значення своїй обіцянці відновлення й гідності. Що повніша й багатша етноісторія, то переконливішими стають претензії нації, то глибших струн вона може торкнутися в серцях членів нації”.

Вивчення конкретних здобутків і досягнень видатних українських громадсько-політичних й культурних діячів у справі творення незалежної української держави спонукатиме сучасну молодь до більш активної участі у нагальних громадських справах та допоможе їм усвідомити власну значущість в процесі успішної розбудови нашої Батьківщини. В цьому напрямку доцільним буде розробка і впровадження у навчальний процес нових навчальних дисциплін, які б сприяли формуванню у студентів цілісного гармонійного історичного світогляду.

На сучасному етапі розвитку української державності для української нації залишається актуальним висловлювання видатної вітчизняної просвітительки Софії Русової, яка виступаючи у 1917 р. на Всеукраїнському професійному вчительському з'їзді сказала: “Життя не чекає, воно нас кличе до роботи, і доля, щастя нашого народу залежить від того, як ми проведемо в життя великий лозунг — вільна національна школа для виховання вільної свідомої та могутньої нації”.

У підсумках слід відзначити, що почуття патріотизму у молоді формується на базі

історичного світогляду під впливом багатьох факторів, серед яких визначальним є поглиблене вивчення історії рідного краю. Студенти мають усвідомлювати свою приналежність до українського народу, виявляти зацікавленість до вивчення історичних подій та національних культурних традицій й звичаїв. Саме такий підхід у побудові сучасної освітньої системи, із впровадженням інноваційних педагогічних технологій забезпечить державу справжніми патріотами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Грушевський М. Історія України-Руси. / М. Грушевський; редкол. П. Сохань та ін. ; ред. Т. Хорунжа. — 2-ге вид., розшир. — К. : Наук. думка, 1992. — 633 с.
2. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. — Підручник для педагогів [Текст] / Ващенко Г. — К.: Школяр, 1999. — 385 с.
3. Русова С. Вибрані педагогічні твори / С. Русова. — К.: Освіта, 1996. - 304 с.
4. Любовец Е.Н. Национальная память в Украине: региональный аспект / Е.Н. Любовец / Національна та історична пам'ять: Зб.наук.праць. - Вип. 6. - К.: НВЦ "Пріоритети", 2013. - С. 117-126.
5. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії / Л. Зашкільняк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. - вип. 15. - К., 2007. - С. 855-862.
6. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні / Л. Нагорна. - Київ, 2002. - 163 с.
7. Масненко В. Історична думка та націотворення в Україні (кінець XIX – перша третина XX ст.)/ В. Масненко. - Київ; Черкаси, 2001. - С. 496.
8. Первий Г.Л. Історична пам'ять і патріотичне виховання / Г.Л.Первий // Матеріали регіональної наукової конференції викладачів, аспірантів та студентів вищих навчальних закладів: "Політичні, економічні та соціальні проблеми розвитку України: історичний